

SMÍŠENÉ INSTRUMENTY A ZÁKAZ POUŽITÍ NĚKTERÝCH DRUHŮ ZBRANÍ ZA OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ¹

JAN ONDŘEJ

Mezinárodní humanitární právo je dnes chápáno jako *komplexní systém* jak konstatoval Mezinárodní soudní dvůr ve svém posudku o legalitě hrozby a použití jaderných zbraní z roku 1996. Tento systém zahrnuje tzv. *Haagské právo* a *Ženevské právo*, které tvoří dvě odvětví práva aplikovatelného v ozbrojeném konfliktu, které jsou však v tak těsných vztazích, že tvoří komplexní systém.

Haagské právo je tvořeno haagskými úmluvami z let 1899 a 1907, které byly částečně založeny na Petrohradské Deklaraci z roku 1868 a ve výsledcích Bruselské konference z roku 1874. Dále Haagské právo zahrnuje i pozdější smlouvy např. Ženevský protokol o zákazu použití chemických a bakteriologických zbraní za války z roku 1925, haagskou úmluvu o ochraně kulturních statků z roku 1954, jakož i Úmluvu o zákazu použití některých konvenčních zbraní, které způsobují nadměrná zranění a mají nerozlišující účinky z roku 1980.

Ženevské právo chrání oběti ozbrojeného konfliktu je tvořeno Úmluvami z let 1864, 1906, 1929. Dnes tvoří jeho základ čtyři Ženevské úmluvy z roku 1949 a dva Dodatkové protokoly k nim. Ustanovení Dodatkových protokolů z roku 1977 dokazují jednotu a komplexnost práva.

Základní zásady obsažené v textech vytvářejí stavbu mezinárodního humanitárního práva. První zásadou je ochrana civilního obyvatelstva a civilních objektů a rozlišování mezi kombatanty a nekombatanty. Podle druhé zásady je zakázáno nikoli nezbytné utrpení kombatantů (it is prohibited to cause unnecessary suffering to combatants).

1. VZTAH MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA K OZBROJENÍ

Pokud jde o odzbrojení, v *nejobecnější rovině* jde o snížení počtu zbraní, jejich likvidaci, snížení počtu ozbrojených sil, ale i další kroky, které nejsou v pravém slova smyslu odzbrojovací, ale představující spíše omezení zbrojení či jeho regulaci,

¹ Příspěvek vznikl v rámci grantu GAAV ČR Mezinárodní humanitární právo IAA712470701.

jako zákaz šíření zbraní, zákaz zkoušek s určitými zbraněmi, vytváření např. pásem bez určitých zbraní apod.

Souvislost mezi odzbrojením a mezinárodním humanitárním právem lze spatřovat zvláště v tom, že *odzbrojení* a *omezení zbrojení snižuje nebezpečí vypuknutí války*. Vztah mezi válkou a odzbrojením byl vyjádřen i ve Versailleské mírové smlouvě z roku 1919. V této smlouvě se snažily vítězné mocnosti z první světové války trvale *odzbrojit Německo*.²

Mezi mezinárodním humanitárním právem a právem odzbrojení jsou však *odlišnosti*. V mezinárodním humanitárním právu jde v podstatě o *humanizaci* ozbrojených konfliktů mezinárodních i vnitřních. Normy mezinárodního humanitárního práva právně regulují ozbrojené konflikty a státy i jednotlivci (zejména na základě vnitrostátní úpravy) jsou povinni dodržovat tato pravidla. Pokud jde o *zbraně*, mezinárodní humanitární právo *zakazuje použití některých druhů zbraní* nebo *způsob jejich použití*.

V tomto směru dospívá Ch. Bassiouni³ k názoru, že *hodnota* mezinárodního humanitárního práva je založena v pojmu *humanita*, zatímco smlouvy o *kontrolě zbrojení* (arms control) a mírové smlouvy jsou *zcela odlišné* (entirely different). Konstatuje, že tyto smlouvy jsou výsledkem politických ohledů a zájmů států a *neobsahují trestní ustanovení*⁴ (do not contain penal provisions). Podobně F. Kalshoven⁵ odkazuje na návrh několika států, který se týkal připravovaného Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z roku 1949. V návrhu bylo argumentováno, že *odzbrojovací jednání* jsou založena primárně na *strategických ohledech* (strategic consideration). Zatímco Konference Mezinárodního výboru červeného kříže vychází z *humanitárních cílů*.

Otázkou zákazu použití jaderných zbraní, ve vztahu k odzbrojení, se zabýval i Mezinárodní soudní dvůr⁶ ve svém *posudku o Legalitě jaderných zbraní* z roku 1996. Dvůr konstatoval, že „smlouvy, které jsou výlučně spojeny s nabytím, výrobou, vlastnictvím, rozmístěním a testováním jaderných zbraní bez specifického odkazu na jejich hrozbu a použití nekonstituují samy o sobě zákaz použití takových zbraní“, odstavec 62. Dvůr však uzavírá, že tyto smlouvy by mohly být východiskem budoucího všeobecného zákazu použití těchto zbraní (odst. 62).

K podobnému závěru dospěl v nauce J. Pokštefl⁷ v souvislosti s analýzou otázky zákazu chemických a bakteriologických zbraní po první světové válce. Konstatoval, že „zákaz výroby chemických prostředků s konstatováním obecného zákazu používání těchto prostředků vůbec nesouvisí. Tento zákaz výroby a dovozu by mohl existovat úplně nezávisle na obecném zákazu používání a naopak... Činit neexistenci závazků vítězných mocností ohledně výroby chemických zbraní za důvod nezávaznosti

² Srov. Larsen, J. A. (ed.) Arms Control, Cooperative Security in a Changing Environment, Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, 2002, s. 21.

³ Srov. Bassiouni, M. Ch. A Manual on International Humanitarian Law and Arms Control Agreements. New York: Transnational Publishers, Inc., 2000, s. 36.

⁴ Ibid.

⁵ Srov. Kalshoven, F. Reflections on the Law of War. Collected Essays. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publisher, 2007, s. 352.

⁶ Srov. International Court of Justice, Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, advisory opinion, General List No. 95, 8 July 1996.

⁷ Pokštefl, J. Chemické a bakteriologické prostředky vedení válečných akcí. Studie z mezinárodního práva, 1966, č. 11, s. 141 a násl.

obecného zákazu používání těchto zbraní je směřování dvou na sobě nezávislých věcí.“⁸

Dá se konstatovat, že normy v oblasti odzbrojení a omezení zbrojení snižují nebezpečí jejich použití, mají *preventivní charakter*. Mohou vést k předcházení jejich použití, pokud mají státy povinnost zlikvidovat určité druhy zbraní a dále je nevyvíjet ani nevlastnit. Tyto normy mohou také ztížit možnost jejich použití např. zákazem zkoušek, zákazem šíření do určitých států nebo do celých oblastí.

Vztah zákazu použití zbraní a zákaz zbraní jako takových je vyjádřen v pojmu *kvantitativní a kvalitativní odzbrojení*. Tento pojem používala Konference o odzbrojení, která byla svolána Společností národů a konala se v letech 1932–1934. Úzký vztah mezi odzbrojením a právem ozbrojených konfliktů byl vyjádřen již v programu Konference. Vedle *generální komise*, byly otázky projednávány na *konferenci o odzbrojení* rozděleny do deseti speciálních komisí,⁹ dalších subkomisí a výborů. Jednalo se o otázky: a) *založení systému kolektivní bezpečnosti*, b) *omezení síly ozbrojených sil*, c) *omezení válečného materiálu*, d) *omezení námořního zbrojení*, e) *omezení leteckého zbrojení*, f) *zákaz chemické a bakteriologické války*, g) *kontroly odzbrojení*, tj. problematika dohledu a záruk provádění dohodnutých závazků, h) *omezení válečných rozpočtů*, ch) *morálního odzbrojení*, i) *výroby a obchodu se zbraněmi*. Vedle otázek, které se týkaly založení systému kolektivní bezpečnosti, otázek vlastního odzbrojení, měla Konference na programu také problematiku zákazu chemické a bakteriologické války.

Podle F. Kalshovena¹⁰ cílem Konference bylo dosažení jak kvantitativního, tak kvalitativního odzbrojení. Přičemž *kvalitativní odzbrojení* bylo definováno jako výběr nebo označení zbraní, jejichž *vlastnictví* nebo *použití* (possession or use) by mělo být absolutně zakázáno všem státům nebo zmezinárodně cestou obecné Úmluvy. Na jiném místě tento autor konstatuje, že „omezující pravidla mohou *zakázat zbraň per se*, nebo její *použití* (use), nebo *určité specifické použití* (certain specific uses). První dvě možnosti spadají podle něj do *kvalitativního odzbrojení*, které představuje kombinaci *humanitárního práva* a *práva odzbrojení* (mixture of humanitarian and disarmament law). Třetí jím uvedený případ spadá *výlučně do humanitárního práva ozbrojeného konfliktu*“.¹¹

Z *teoretického hlediska* je zřejmé, že *všeobecné a úplné odzbrojení* by vedlo i k *nemožnosti použití zbraní*. Již klasik české normativní školy i mezinárodního práva F. Weyr¹² však ve svém díle z roku 1919 vyjádřil myšlenku, že „úplném odzbrojení nemůže býti za žádných okolností řeč“. Dále konstatoval, že „bezvýhradné odstranění vojska je požadavek naprosto nemožný. Vojsko by ovšem za předpokladu nadstátní organizace mělo i v mezinárodních stycích podstatně jiný úkol a jinou funkci. Bylo by činitelem zaručujícím a udržujícím pořádek (mír) nikoliv prostředkem k výboji a své-

⁸ Ibid.

⁹ Srov. Hobza, A. Úvod do mezinárodního práva mírového, část I. Praha: 1933, s. 143.

¹⁰ Srov. Kalshoven, F. Reflections on the Law of War. Collected Essay. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publisher, 2007, s. 342.

¹¹ Ibid., s. 348.

¹² Srov. Weyr, F. Soudobý zápas o nové mezinárodní právo. Brno: 1919, s. 122.

mocné obraně proti útokům“. Odzbrojení vzhledem k zachování určitých sil označoval jako *částečné odzbrojení*.¹³

Vzhledem k tomu, že v současnosti můžeme mluvit pouze o částečném odzbrojení, i když některé kategorie zbraní jsou zcela zakázány jako např. zbraně bakteriologické, chemické, náslapné miny, je nezbytný i *zákaz jejich použití*. V některých případech může i úplný zákaz určitého druhu zbraně v praxi vyvolávat potíže. F. Kalshoven¹⁴ ve svém pojednání z roku 1972 vyslovil pochybnost o uzavření dokonalé dohody o záka-
zu použití, vlastnictví, vývoje, skladování apod. zápalných zbraní v době války, stejně jako v době míru. Konstatoval, že nehledě na politickou hodnotu by taková odzbro-
jovací smlouva mohla být účinná. V *praxi* by podle něj taková smlouva nebyla ni-
čím více než *zákazem použití všech zápalných zbraní* (ban on use of all incendiary
weapons).¹⁵

V souvislosti se zápalnými zbraněmi by bylo možné na základě úvah F. Kalshove-
na dospět k názoru, že *zákaz použití zbraní* je v praxi efektivnější. Je otázka zda se
tento názor vztahuje pouze na zápalné zbraně.

V případě jiných zbraní, je zřejmé, že pouze úplný zákaz zbraní, tj. nejen zákaz je-
jich použití, ale i povinnost jejich odstranění a úplná likvidace může zajistit, že ne-
budou v praxi použity. Podle stanoviska řady států *pouze úplný zákaz protipěchotních
min* může účinně *zabraňovat nerozlišujícím účinkům* těchto min a dlouho trvajícím
důsledkům na civilní život.¹⁶ Nelze tudíž podceňovat pravidla v oblasti *odzbrojení
a omezení zbrojení* v pravém smyslu (tj. kvantitativního odzbrojení směřujícího ke
snížení počtu zbraní, jejich likvidaci apod.), která mají *ve své podstatě* odlišnou po-
vahu od pravidel humanitárního práva. F. Kalshoven¹⁷ v tomto směru konstatuje, že
humanitární cíle (humanitarian concerns) a *strategické ohledy* (strategic considerations)
jsou stejně důležité při určování, zda určitá zbraň splňuje kritéria kvalitativního od-
zbrojení.

Ve své podstatě je optimální, když je zakázáno nejen *použití zbraní*, ale zároveň
dojde i k jejich *úplné likvidaci* nebudou nadále *vyvíjeny, vyráběny, převáděny* apod.,
tj. k *odzbrojení* v dané oblasti. Odzbrojení může výrazně posílit zákaz použití určitých
zbraní, zejména v případech, kdy *existují určité pochyby o legálnosti* jejich použití.
Právě odzbrojení slouží ke snížení a odstranění určitých druhů zbraní, ozbrojených sil
apod. Neexistence určitých zbraní pak znamená, že nemohou být použity.

Je zřejmé, že existuje úzký vztah mezi *mezinárodním humanitárním právem* a prá-
vem *odzbrojení*. Není vhodné tyto dvě oblasti od sebe odtrhávat. I. Detter¹⁸ v této
souvislosti konstatuje, že smlouvy v oblasti omezení zbrojení (arms limitation) nebo
kontroly zbrojení (arms control) a odzbrojení (disarmament) byly považovány za ire-

¹³ Ibid., s. 124.

¹⁴ Srov. Kalshoven, F. Reflections on the Law of War. Collected Essay. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff
Publisher, 2007, s. 355.

¹⁵ Ibid., s. 356.

¹⁶ Srov. Fleck, D. (ed.) The Handbook of International Humanitarian Law. Second edition. Oxford: Oxford
University Press, 2008, s. 141.

¹⁷ Srov. Kalshoven, F. Reflections on the Law of War. Collected Essay. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff
Publisher, 2007, s. 353.

¹⁸ Srov. Detter, I. The Law of War. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 109.

levantní k válečnému právu a z toho důvodu nebyly zařazeny do sbírek textů válečného práva. Dále dospívá k závěru, že mezi nimi existuje malý rozdíl ve struktuře a funkcích např. mezi Úmluvou o zákazu bakteriologických zbraní a Petrohradskou deklarací z roku 1868. Podle ní všechny texty týkající se odzbrojení mají základní důležitost pro válečné právo. Existuje těsný vztah mezi odzbrojením a omezením nebo zákazem zbraní.¹⁹

2. SMÍŠENÉ INSTRUMENTY

Byly uzavřeny smlouvy, které kombinují jak prvky *odzbrojení*, tak i *práva ozbrojených konfliktů* (humanitárního práva). Dané smlouvy můžeme označit jako tzv. *smíšené instrumenty*. Jedná se o smlouvy, které jsou primárně odzbrojovací, ale obsahují i *zákaz použití určitých zbraní*. Podle V. Bílkové²⁰ smíšené instrumenty zakazují používání určitých zbraní za ozbrojeného konfliktu (humanitární prvek) a současně usilují o omezení jejich výroby, skladování a dopravy (odzbrojovací prvek). Dále tato autorka konstatuje, že oproti tradičním humanitárně právním instrumentům se zákaz použití neomezuje na situace ozbrojených konfliktů, ale uplatňuje se za jakýchkoli okolností, včetně mírového období. Ve srovnání s klasickými odzbrojovacími nástroji se smíšené smlouvy neopírají jen o logiku státního zájmu a rovnováhy moci. Zohledňují také koncept lidské bezpečnosti (human security) a nutnost ochrany jednotlivců.²¹

Například se jedná o *Úmluvu o úplném zákazu chemických zbraní* z roku 1993 obsahuje vedle odzbrojovacích ustanovení i zákaz použití chemických zbraní. Podobně *Úmluva o úplném zákazu nášlapných min* z roku 1997 zakazuje i jejich použití. Považování smíšeného instrumentu má i *Úmluva o kazetové munici* (Convention on Cluster Munitions) uzavřená v roce 2008.²²

Na druhé straně *Úmluva o zákazu použití některých konvenčních zbraní, které způsobují nadměrná utrpení* z roku 1980, která patří do *práva ozbrojených konfliktů* je zároveň považována za smlouvu, která má určité odzbrojovací aspekty, resp. prvky *omezení zbrojení*.²³

2.1 ÚMLUVA O ZÁKAZU CHEMICKÝCH ZBRANÍ

Úmluva o zákazu vývoje, výroby, skladování a použití chemických zbraní a o jejich zničení z roku 1993 (dále jen *Úmluva*) představuje *komplexní dokument*, týkající se chemických zbraní. Smluvní státy se zavazují, že *nebudou vyvíjet, vyrábět, jinak nabývat, hromadit nebo přechovávat chemické zbraně* nebo je *komukoli předávat* (čl. I odst. 1a *Úmluvy*).

¹⁹ Ibid.

²⁰ Srov. Bílková, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Univerzita Karlova Právnická fakulta, 2007, s. 159.

²¹ Ibid.

²² Srov. Text *Úmluvy* in: Diplomatic Conference for Adoption of a Convention on Cluster Munitions. Dublin 19–30 May 2008, CCM/77, 30 May 2008.

²³ Srov. Mencer, G. *Další rozvoj mezinárodního humanitárního práva*. Právny obzor, 1982, č. 6, s. 511.

Dále se smluvní státy zavazují, že *zničí chemické zbraně*, které mají v držení nebo které jsou umístěny na jakémkoli místě pod jurisdikcí a kontrolou těchto států nebo které smluvní stát ponechal na území jiného smluvního státu (čl. I odst. 2 a 3). Smluvní státy Úmluvy mají *povinnost zničit veškeré chemické zbraně*. Likvidace bude zahájena nejpozději 2 roky poté, kdy pro smluvní stát vstoupí Úmluva v platnost a bude *dokončena nejpozději 10 let po nabytí platnosti této Úmluvy* (čl. IV odst. 6). Lhůta pro dokončení likvidace chemických zbraní může být prodloužena. Smluvní stát může požádat Výkonnou radu (orgán Organizace) o prodloužení termínu pro likvidaci chemických zbraní, jestliže se domnívá, že nebude schopen dodržet lhůtu 10 let. Žádost musí obsahovat podrobné vysvětlení důvodů a délku navrhovaného prodloužení atd. O žádosti rozhodne Konference smluvních států na svém nejbližším zasedání na základě doporučení Výkonné rady. Případné prodloužení bude omezeno na nezbytné minimum. Smluvnímu státu však v žádném případě nebude termín pro dokončení likvidace prodloužen nad 15 let po vstupu Úmluvy v platnost (Příloha o kontrole, část IV odst. 26).

Státy se rovněž zavazují *zničit veškeré objekty pro výrobu chemických zbraní*, které mají v držení nebo je vlastní nebo které jsou umístěny na jakémkoli místě pod jejich jurisdikcí nebo kontrolou (čl. I odst. 4).

Výslovně zakazuje také *použití chemických zbraní* (čl. I odst. 1 b). Úmluva *potvrzuje* a dále *rozvíjí zákaz použití chemických zbraní*, obsažený v Ženevském protokolu z roku 1925. V preambuli Úmluvy je vyjádřeno, že tato Úmluva opětovně potvrzuje zásady, cíle a závazky vyplývající ze Ženevského protokolu z roku 1925 a Úmluvy o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxických zbraní a o jejich zničení z roku 1972.

Dále je v preambuli vyjádřen vztah k Ženevskému protokolu z roku 1925. Smluvní státy se zavazují v zájmu všeho lidstva *pomocí realizace této Úmluvy zcela vyloučit možnost použití chemických zbraní* a tak *doplnit* (complementing) závazky přijaté na základě Ženevského protokolu z roku 1925. Jak konstatuje W.H. Boothby²⁴ slovo *doplňující* (complementing) je významné v tom smyslu, protože Protokol a Úmluva *by měly být vykládány společně* (should be read together) a Úmluva *by neměla* být považována jako *nahrazující* (supplementing) Protokol.

Důležitost Úmluvy doplňující Protokol spočívá v tom, že nejen zakazuje použití chemických zbraní, ale ukládá státům zlikvidovat veškeré *zásoby chemických zbraní*. Likvidace těchto zbraní je tak *nezbytná* pro to, aby nevznikalo *nebezpečí jejich použití*. Je zde však riziko, že jiné státy mohou porušit tyto závazky. Státy tak potřebovaly vzájemně zajištění založené na *spolehlivém inspekčním a kontrolním mechanismu*.²⁵

Zákaz použití chemických zbraní obsažený v Úmluvě se *nevztahuje jen na válku*, ale i na *použití v jakémkoli ozbrojeném konfliktu*.²⁶ Daný závazek je rozvinut i v tom

²⁴ Srov. Boothby, W. H. Weapons and the Law of Armed Conflict. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 130.

²⁵ Ibid., s. 134.

²⁶ Srov. Azud. J. Súčasný problém zákazu a likvidácie chemických zbraní. Právny obzor, 1988, č. 5, s. 413.

smyslu, že smluvní státy se nebudou podílet ani na *žádných vojenských přípravách* k použití chemických zbraní (čl. I odst. 1c, d). Podle čl. I odst. 5 Úmluvy se smluvní státy také zavazují *nepoužívat chemické prostředky k potlačování nepokojů jako metody války*.

Na druhé straně čl. II odst. 9c *připouští určité vojenské využití chemických látek*. Podle tohoto ustanovení za účely nezakázané Úmluvou jsou pokládány *vojenské účely*, které *nejsou spojeny s použitím chemických zbraní a které nejsou závislé na použití toxických vlastností chemických látek jako metody vedení války*.

Za chemické zbraně se podle Úmluvy také *nepokládají toxické chemické látky a jejich prekursory*, které jsou určeny pro *účely nezakázané* Úmluvou (čl. VI odst. 1). Definice chemických zbraní je proto v Úmluvě doplněna *Přílohou o chemických látkách*. V ní jsou toxické chemické látky rozděleny do tří seznamů. Látky jsou *rozděleny podle rizika*, které představují pro předmět a účel Úmluvy. V seznamu 1²⁷ jsou obsaženy látky, které mají jen *malé nebo žádné použití pro účely nezakázané* Úmluvou. V seznamu 2²⁸ jsou látky, které se *nevyrábějí ve velkých komerčních množstvích* pro účely nezakázané Úmluvou. Seznam 3²⁹ zahrnuje látky, které mohou být vyráběny *ve velkých komerčních množstvích* pro účely nezakázané Úmluvou.

Začlenění chemických látek do jednotlivých seznamů není neměnné. Jednotlivé seznamy chemických látek mohou být změněny, aniž by bylo třeba činit formální doplňky Úmluvy. K zajištění životaschopnosti a efektivnosti Úmluva umožňuje změnit ustanovení příloh v případě, že se navrhované změny týkají pouze záležitostí administrativní nebo technické povahy (čl. XV odst. 4).

Pokud jde o nezakázané účely podle Úmluvy, jedná se o *průmyslové, zemědělské, výzkumné, lékařské, farmaceutické nebo další mírové účely* (čl. II odst. 9). Patří sem i látky, které jsou určeny pro ochranné účely, tj. účely, které se přímo týkají ochrany proti toxickým chemickým látkám a ochrany proti chemickým zbraním (čl. II odst. 9b). Na určité případné problémy poukazuje v této souvislosti I. Deter. Uvádí, že chemikálie jako herbicidy jsou nezbytné pro zemědělské účely a bude podle ní obtížné regulovat nebo omezit herbicidy jako prostředek války. Rovněž poukazuje na obtíže při kontrole (verification) v této oblasti.³⁰ V návrhu z roku 1985 k Úmluvě bylo výslovně uveden *závazek* každé smluvní strany *nepoužít herbicidy jako metodu války* a že takový zákaz není na překážku *jinému* využití herbicidů.³¹ Použití herbicidů při ozbrojených konfliktech by bylo rozporu se zákazem použití chemických zbraní stanoveného Úmluvou.

Úmluva o zákazu chemických zbraní z roku 1993 také řeší otázku *použití plynů pro potlačení nepokojů*. Úmluva *rozlišuje* případy nepřátelství jako metody války, které je zakázáno.³² Dále Úmluva z roku 1993 však *dovoluje* použití chemických prostředků pro *vynucení dodržování pořádku*. Ve smyslu jejího čl. II odst. 9d se za *zakázané* chemické látky *nepokládá* chemický prostředek určený *k dodržování zákonnosti*, včetně

²⁷ Do seznamu č. 1 patří např. sarin, soman, sírné yperity, dusíkové yperity, saxitoxin.

²⁸ Do seznamu č. 2 patří např. amitos.

²⁹ Do seznamu č. 3 patří např. fosgen, chlorkyan, kyanovodík, chlórpicrin apod.

³⁰ Srov. Deter, I. *The Law of War*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 266.

³¹ *Ibid.*

³² Srov. Henckaerts, J. M., Doswald-Beck, L. *Customary International Humanitarian Law*. Volume I. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s. 264.

potlačování nepokojů. Podle W. H. Boothbye³³ za případy *potlačování nepokojů* se například považují i takové ke kterým *dochází na okupovaném území*. Podobně se vychází z toho, že tyto látky mohou být použity také proti válečným zajatcům nebo v zajateckých táborech.

Pokud jde o prostředky pro vynucení dodržování pořádku, má se na mysli jakákoli chemická látka, která je schopna rychle vyvolat u lidí podráždění smyslových orgánů nebo ochromující fyzické účinky, které zmizí během krátké doby po skončení expozice (čl. II odst. 7). Může se jednat například o slzotvorné plyny. Podmínkou je, že tato látka není uvedena v příslušných seznamech chemických látek, které jsou obsaženy v Příloze k Úmluvě.³⁴

Pokud jde o použití těchto prostředků v ozbrojených konfliktech, v současnosti zákaz použití plynů pro potlačení nepokojů jako *metody války v mezinárodních ozbrojených konfliktech* je obsažen i v několika vojenských manuálech, stejně tak i zákaz použití těchto plynů jako metody války *ve ozbrojených konfliktech, které nemají mezinárodní charakter*.³⁵ Žádný stát neuplatňoval právo na použití plynů pro potlačení nepokojů jako metodu válečného nepřátelství.³⁶

Obecně ukládá Úmluva smluvním státům *nepodporovat* či *nepomáhat* nebo *navádět kohokoli k jakékoli činnosti*, která je *zakázaná* Úmluvou (čl. I odst. Id).

Pro provádění Úmluvy byla vytvořena Organizace pro zákaz chemických zbraní. Organizace má tři hlavní orgány – Konferenci smluvních států, Výkonnou radu a Technický sekretariát. Úkolem Organizace je zejména *kontrolovat* jak smluvní státy *dodržují* ustanovení Úmluvy. V případě, že Organizace zjistí porušení ze strany smluvních států, může rovněž *rozhodnout o sankcích* proti příslušnému státu.

Právní úprava zákazu chemických zbraní by nebyla efektivní, pokud by nebyla doplněna *přísnou kontrolní procedurou*. Úmluva obsahuje složitý a velmi podrobný kontrolní mechanismus, který v případě realizace omezuje výkon suverenity kontrolovaného státu.

Úmluva obsahuje *rozsáhlý kontrolní systém*, který je v *přímém vztahu k jejímu předmětu*.³⁷ Ustanovení o kontrole v Úmluvě a v Kontrolní příloze se vztahuje na chemické zbraně, tj. *na zařízení pro jejich skladování, likvidaci a výrobu*. Dále se kontrolní ustanovení vztahují i na *chemická zařízení* zabývající se činností, která není Úmluvou zakázána.

Účelem kontroly je ověřit, že státy dodržují své závazky podle Úmluvy a také odstrašit případného porušitele.³⁸ Nejedná se o stoprocentní systém. Má však dostateč-

³³ Srov. Boothby, W. H. *Weapons and the Law of Armed Conflict*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 136.

³⁴ Srov. Ondřej, J. Úmluva o zákazu chemických zbraní – významný krok v oblasti odzbrojení a kontroly. *Právník*, 1997, č. 3, s. 269.

³⁵ Srov. Henckaerts, J. M., Doswald-Beck, L. *Customary International Humanitarian Law*. Volume I. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s. 264–265.

³⁶ *Ibid.*, s. 265.

³⁷ Srov. Azud, J. *Súčasný problémy zákazu a likvidácie chemických zbraní*. *Právny obzor*, 1988, č. 5, s. 415.

³⁸ Srov. Robinson, J. P. P. *The Verification System for the Chemical Weapons Convention*, Hague Academy of International Law, Workshop. Boston, London: Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1995, s. 490.

nou odstrašující kapacitu a mechanismus,³⁹ který by nedovolil, aby vážná podezření o porušení Úmluvy byla opominuta. V průběhu projednávání návrhu Úmluvy vyvolávaly otázky kontroly spory.⁴⁰

Kontrola prováděná na základě Úmluvy má charakter mezinárodní kontroly. Předpokládá však i *vnitrostátní opatření* jednotlivých smluvních států. Kontrolní opatření stanovené Úmluvou provádí *Technický sekretariát* (čl. VIII odst. 17) jmenovanými inspektory a inspekčními asistenty (část II odst. 3, KP).

Vlastní kontrola (verification) je prováděna *inspekcemi* s využitím různých *technických zařízení*. Inspekce jsou realizovány na podkladě *deklarací* (čl. III), obsahujících údaje *zařízeních a činnostech*, na které se vztahuje Úmluva. Kontrola se provádí na *předem deklarovaných místech* i na *místech, které nebyly předem deklarovány*. V tomto druhém případě se jedná o kontrolu, která je prováděna v případě *podezření na porušení* Úmluvy a mluví se o *inspekcích na výzvu*, které nesmí být příslušným smluvním státem odmítnuty.

Pro zajištění kontroly jsou nezbytná *vnitrostátní opatření jednotlivých smluvních států*. V Úmluvě jsou označovány jako národní prováděcí opatření.

V případě podezření na *údajné použití chemických zbraní* porušující Úmluvu umožňuje Úmluva provést *zvláštní inspekce* za účelem *vyšetření* – zjištění (čl. IX odst. 19). Vyšetřování bude provedeno podle speciálních ustanovení, obsažených v části XI Kontrolní přílohy. Tato část obsahuje *dodatečná ustanovení* (additional provisions), která řeší konkrétní postupy vyžadované v případě údajného použití chemických zbraní (část XI odst. 2, KP).

Vedle pravidel o *vyšetřování údajného použití* chemických zbraní v případě, že by přes *zákaz* došlo k *použití chemických zbraní* obsahuje Úmluva ustanovení o *poskytnutí pomoci* prostřednictvím Organizace. Tuto povinnost mají všechny smluvní státy, mohou si však vybrat její konkrétní způsob. Může spočívat v *příspěvku* do dobrovolného fondu pomoci, v *uzavření dohod* s Organizací o poskytnutí pomoci nebo v *prohlášení o druhu pomoci*, která bude *poskytnuta* na výzvu Organizace (čl. X odst. 7). Podle čl. X odst. 5 Úmluvy Technický sekretariát Organizace udržuje *databanku* obsahující *volně přístupné informace o různých prostředcích ochrany proti chemickým zbraním*, které může využít kterýkoli žádající stát. Prostředky pro pomoc a ochranu proti chemickým zbraním *zahrnují* zařízení pro detekci a výstražné systémy, ochranné vybavení, zařízení pro dekontaminaci a prostředky dekontaminace, léčiva apod. (čl. X odst. 1).

W. H. Boothby⁴¹ se zamýšlí nad tím do jaké míry je *Úmluva o zákazu chemických zbraní* výrazem *obyčejového mezinárodního práva*. Podle jeho názoru se toto pravidlo stává (achieving) *obyčejovým právem*, jestliže jím skutečně již není. Na podporu tohoto názoru uvádí např. široce odsuzující reakci na použití Irákem chemické munice proti Kurdům v severním Iráku v březnu 1988 během Íránsko-Irácké války a zprávu

³⁹ Srov. Batsanov, S. B. Some Observations on the Chemical Weapons Convention. Disarmament a periodic review by the United Nations, vol. XVI, number 3, 1993, s. 133–134.

⁴⁰ K těmto otázkám srov. Ondřej, J. Úmluva o zákazu chemických zbraní – významný krok v oblasti odzbrojení a kontroly. Právník, 1997, č. 3, s. 276.

⁴¹ Srov. Boothby, W. H. Weapons and the Law of Armed Conflict. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 137.

o použití sarinu v roce 1991. Rovněž bylo odsouzeno použití chemických pum povstalci během vojenské činnosti v Iráku v roce 2007.

Za *obyčejové pravidlo* lze považovat i zákaz použití chemických zbraní při *protiopatřeních*⁴² v případě toho, že jiný stát použije těchto zbraní. Na podporu tohoto tvrzení lze uvést tu skutečnost, že jen velmi málo států považuje odplatu s použitím chemických zbraní za legální. Stejně tak existuje jen velmi málo států pro které by použití těchto zbraní při represáliích bylo dovolené. Lze tudíž konstatovat, že *jakékoli použití chemických zbraní* je zakázáno bez ohledu na akce jiné strany konfliktu. Mluvit o obyčejové povaze zákazu vlastnictví chemických zbraní je však předčasné.

Pokud jde o celkové zhodnocení Úmluvy o zákazu chemických zbraní, Úmluva je odzbrojovací smlouvou v nejširším slova smyslu, která zakazuje chemické zbraně a je právním základem pro jejich zničení. Zakazuje celou kategorii zbraní – chemických zbraní, které mají charakter zbraní hromadného ničení, zakazuje však i *použití chemických zbraní* v ozbrojených konfliktech. Ve spojení se Ženevským protokolem tak představuje komplexní zákaz *chemických zbraní* jednoho z druhů zbraní hromadného ničení.

Komplexnost Úmluvy je vyjádřena tím, že i když zakazuje použití chemických zbraní, pro případy použití chemických zbraní obsahuje Úmluva *pravidla o pomoci a ochraně* proti chemickým zbraním.

Na druhé revizní konferenci⁴³ Úmluvy o zákazu chemických zbraní v roce 2008 smluvní strany potvrdily svůj závazek dosáhnout její *univerzality* dokončit likvidaci chemických zbraní, posílit kontrolní mechanismus, zajistit nešíření chemických zbraní, poskytovat pomoc a ochranu a podporovat mírové využívání chemie.

2.2 ZÁKAZ PROTIPĚCHOTNÍCH (NÁŠLAPNÝCH) MIN

V roce 1980 byla uzavřena Úmluva o zákazu nebo omezení použití určitých konvenčních zbraní, které mohou způsobit nadměrná zranění nebo mít nerozlišující účinky.⁴⁴ K Úmluvě bylo zatím přijato pět dodatkových protokolů.

Zejména významný je Dodatkový protokol II týkající se pozemních min. Z praktického hlediska jsou *pozemní miny* dnes považovány za jednu z *nejnebezpečnějších* a *nejčastěji* se vyskytujících konvenčních zbraní, které způsobují *zbytečná utrpení*. Tyto miny jsou konstruovány k ničení tanků a vozidel (protitankové miny) nebo osob. Zejména *miny určené proti osobám* (protipěchotní miny) jsou velmi nebezpečné. K jejich explozi stačí působit silou pěti až padesáti kg. G. Best *konstatuje*,⁴⁵ že *miny* se staly v 70. a 80. letech tím, co byl napalm v letech 50. a 60. Pokud jde o důsledky použití min, například podle záznamů z Kambodže z roku 1991 se uvádí, že v této době tam bylo položeno až čtyři milióny min; následky byly katastrofální, bylo zaznamenáno okolo 35 tisíc amputací a každý měsíc okolo 250–300 zranění minami.⁴⁶

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid., s. 136.

⁴⁴ Srov. český text Úmluvy in: Potočný, M., Ondřej, J. Vybrané dokumenty ke studiu mezinárodního práva veřejného. V. díl. Praha: Univerzita Karlova, 1992, s. 80 a násl.

⁴⁵ Srov. Best, G. War and Law since 1945. Oxford: Clarendon Press, 1994, s. 299.

⁴⁶ Ibid.

Omezující zákaz použití pozemních min je obsažen v Protokolu II o zákazu nebo omezení použití min, nástražných min a jiných prostředků. Tento Protokol je považován za *nejdůležitější výsledek jednání*, která vedla k uzavření Úmluvy o zákazu konvenčních zbraní z roku 1980 a protokolů k ní. Podle I. Detter⁴⁷ zájem o pozemní miny roste v 60. a 70. letech 20. století, kdy jsou nástražné miny používány jako oblíbená zbraň teroristů. Tato teroristická praxe *podle ní vysvětluje* proč byl Protokol II k Úmluvě přijat.

V publikaci D. Fleck (ed.)⁴⁸ je konstatováno, že na rozdíl od Protokolu I tento Protokol *nezakazuje použití zbraní za účelem zabránění nikoli nezbytných utrpení, ale zakazuje nerozlišující použití a je zaměřen proti nerozlišujícím výsledkům*. Protokol II *nezakazuje vlastnictví nebo dokonce používání min (mines) a nástražných min (boobytraps) jako takových. Zakazuje pouze používání min a nástražných min v určitých situacích, kdy je nebezpečí nerozlišujících účinků obzvláště závažné*.⁴⁹ Přes širokou podporu *úplného zákazu pozemních min* se při projednávání dodatku k Protokolu II v roce 1996 se smluvními stranám nepodařilo dohodnout *obecný zákaz těchto min* v Protokolu.

Protokol II byl, jak bylo řečeno výše, doplněn Dodatkem z roku 1996. Význam tohoto Dodatku spočívá v tom, že rozšiřuje v čl. 1 působnost Protokolu II i na *ozbrojené konflikty, které nemají mezinárodní charakter*. I když byla v roce 2001 působnost všech protokolů rozšířena i na konflikty, které nemají mezinárodní charakter. Rovněž v dalších otázkách Dodatek z roku 1996 doplňuje a zpřesňuje Protokol II.

Protokol II se podle čl. 1 vztahuje na používání *min na pevnině, používání nástražných min a jiných prostředků*, včetně min kladených za tím účelem, aby se zabránilo přístupu na pobřežní pásmo, na vodní či říční přejezdy. Na druhé straně se však *netýká použití min kladených proti lodím na moři nebo na vnitrozemských vodních cestách*. Protokol v čl. 2 vymezuje pojmy zbraní na které se vztahuje – *mina*⁵⁰, *nástražná mina*⁵¹ a *jiné prostředky*⁵².

Dodatek Protokolu II z roku 1996 *doplňuje a zpřesňuje* Protokol II a obsahuje některé *nové prvky*. *Nově se* ve srovnání s Protokolem II z roku 1980 *vztahuje na protipěchotní miny*. Vzhledem k tomu, že se v roce 1996 ještě *nepodařilo dohodnout na úplném zákazu protipěchotních/nášlapných min (anti-personnel mines)* obsahuje Dodatek Protokolu II z roku 1996 *určitá omezení týkající se použití nášlapných min*. Podle Studie Mezinárodního výboru červeného kříže se tato ustanovení také aplikují na státy, které nejsou ještě *vázány úplným zákazem protipěchotních/nášlapných min*, tj. Úmluvou o úplném zákazu protipěchotních min z roku 1997. Podle čl. 4 Doplně-

⁴⁷ Srov. Detter, I. The Law of War. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 218.

⁴⁸ Srov. Fleck, D. (ed.) The Handbook of International Humanitarian Law. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 142.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ „Mína“ znamená veškerou municí umístěnou pod nebo nad zemí nebo jiným povrchem nebo v jejich blízkosti a určenou k detonaci nebo k explozi v důsledku přiblížení se nebo doteku osoby nebo vozidla.

⁵¹ „Nástražná mina“ znamená jakýkoli prostředek nebo materiál, který je určen, zkonstruován nebo uzpůsoben k zabití nebo poranění a který působí neočekávaně při přemístování zdánlivě neškodného předmětu nebo při přiblížení se k němu nebo při provádění zdánlivě bezpečného úkonu.

⁵² „Jiné prostředky“ znamenají municí a prostředky ručně umístěné, určené k zabití, poranění nebo poškození a aktivované ovládním na dálku nebo automaticky po uplynutí určité doby.

ného Protokolu II z roku 1996 je *zakázáno použití nášlapných min*, které jsou neodhalitelné jak je specifikováno v odstavci Technické přílohy. *Ustanovení se týká zákazu použití plastických min*,⁵³ které uniknou odhalení standardním detekčním vybavením a tak vede k vážnému riziku pro personál odstraňující min, stejně jako civilistům. Další omezení obsahuje čl. 5 pokud jde o *použití protipěchotních min jiných než jsou miny dopravované na dálku*. Dané ustanovení má snížit rizika týkající se zejména civilního obyvatelstva. Podle čl. 5 odst. 2 je *zakázáno použití protipěchotních min, které nejsou vybaveny zařízením pro samozničení a samostatnou deaktivaci* jak je specifikováno v Technické příloze. Ve smyslu čl. 5 odst. 2 je také *zakázáno použití protipěchotních min, pokud nejde o miny v označených oblastech* (perimeter-marked area), které jsou *monitorovány vojenským personálem* a chráněny ohraničením nebo jinými prostředky pro zajištění účinného vyloučení civilistů z oblasti. Technická příloha vyžaduje sebezničení do 30 dnů od rozmístění s 90% spolehlivostí a samostatnou deaktivaci do 120 dnů se spolehlivostí 99,9 %. V čl. 5 odst. 3 jsou *obsaženy výjimky*, kdy smluvní strana *nemusí dodržovat závazky* podle odst. 2, pokud to *není možné* v důsledku *ztráty kontroly nad oblastí* z důvodu *nepřátelské vojenské akce*.

Daná komplikovaná ustanovení o omezení použití protipěchotních min byla podrobena vážné kritice, což nakonec vedlo k uzavření *Úmluvy o úplném zákazu protipěchotních min* z roku 1997. Vzhledem k tomu, že tato Úmluva nebyla ratifikována některými významnými státy, které disponují minami jako jsou Čína, Rusko, USA, Korejská republika, zůstává Protokol II stále důležitý protože *omezuje použití protipěchotních min*.

Podle této Úmluvy Smluvní státy se zavazují, že *nepoužijí protipěchotní miny* a dále, že je *nebudou vyvíjet, vyrábět, jinak získávat, skladovat, ponechávat si je, nebo je přímo nebo nepřímo převádět* jiným.

Smluvní státy se zavazují ke *zničení nebo zajištění zničení všech zásob protipěchotních min* jež má nebo vlastní nebo jež spadají pod jeho jurisdikci či kontrolu, co nejdříve, nejpozději však *čtyři roky poté*, co Úmluva pro takový účastnický stát vstoupí v platnost.

Závazek zničit nebo zajistit zničení všech protipěchotních min v zaminovaných prostorech, jež spadají pod jeho jurisdikci či kontrolu, co nejdříve, nejpozději však deset let poté, co tato Úmluva pro takový účastnický stát vstoupí v platnost.

Pro *provádění a dodržování* této Úmluvy jsou zejména důležitá *opatření o transparentnosti* v čl. 7 *ustanovení k zajištění souladu* (compliance) v čl. 8. U obou článků je do značné míry zřejmá inspirace Úmluvou o zákazu chemických zbraní z roku 1993. Pokud se týká opatření o transparentnosti, významnou úlohu zde bude mít generální tajemník OSN.

Mezi *základní předpoklady* fungování účinného prováděcího a kontrolního mechanismu patří poskytování informací. Každý smluvní stát má *závaze* podle čl. 7 odst. 1 *podat zprávu obsahující řadu informací* generálnímu tajemníkovi OSN nejpozději do 180 dnů po vstupu této Úmluvy pro daný stát v platnost. Zpráva mimo jiné obsahuje

⁵³ Srov. Fleck, D. (ed.) *The Handbook of International Humanitarian Law*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 147.

celkový počet protipěchotních min, jež daný stát vlastní, má v držení nebo jsou pod jeho jurisdikcí nebo kontrolou. Dále zpráva zahrnuje v možném rozsahu také umístění všech minových oblastí (mined area), kde jsou *rozmístěny miny* nebo je *podezření, že je obsahují.* V *maximálně možné míře* by měly státy podle čl. 7 odst. 1, písm c) uvést podrobnosti týkající se typu a množství každé nášlapné miny a každé minové oblasti a kdy byly umístěny. Zpráva má rovněž podle čl. 7 odst. 1, písm. f) obsahovat programy pro zničení protipěchotních min včetně podrobností o *metodách*, které budou použity při zničení, a informace o umístění všech likvidačních míst.

Pro provádění Úmluvy se vytvořila *Schůzka smluvních stran.* Tento orgán se má scházet pravidelně. Schůzek se mohou zúčastňovat všechny smluvní státy Úmluvy. Státy, které nejsou smluvní stranou Úmluvy, nebo mezinárodní organizace vládní i nevládní povahy mohou být pozvány na tyto Schůzky jako pozorovatelé (čl. 11 odst. 4).

Schůzky mohou sehrát významnou úlohu při konzultacích, jež probíhají mezi smluvními státy navzájem. Důvodem pro jejich provádění je přání jednoho nebo více smluvních států, aby jiný smluvní stát vysvětlil otázky vztahující se k provádění Úmluvy. Žádost státu o vysvětlení je předkládána druhému státu prostřednictvím generálního tajemníka OSN. Každý smluvní stát se však musí zdržet neodůvodněných žádostí o vysvětlení a jejich zneužití (čl. 8 odst. 2).

V případě, že by se ani na těchto Schůzkách nepodařilo danou záležitost vysvětlit a bylo by zapotřebí dalšího vysvětlení, Schůzka smluvních stran nebo Zvláštní schůzka smluvních stran pověří misi *pro zjišťování faktů* (fact-finding mission). Zároveň Schůzka nebo Zvláštní schůzka smluvních stran rozhodne o mandátu této mise, a to konsenzem nebo v případě, že se jej nepodaří dosáhnout většinou hlasů smluvních států přítomných a hlasujících. Jedná se o *obdobu inspekcí na výzvu* podle Úmluvy o zákazu chemických zbraní z roku 1993.

Na rozdíl od Úmluvy o zákazu chemických zbraní z roku 1993 *neobsahuje* Úmluva o zákazu protipěchotních min *žádné další postupy v případě zjištění jejího porušení včetně sankcí.* Na základě Úmluvy *nebudou prováděny preventivní opakující se inspekce na místě,* jako je tomu u Úmluvy o zákazu chemických zbraní z roku 1993. *Mise pro zjišťování faktů* jsou však *pokrokem* ve srovnání s *Úmluvou o zákazu použití některých konvenčních zbraní z roku 1980, která neobsahuje ustanovení o kontrole,* a tudíž ani o žádných kontrolních orgánech.

Pokud jde o *stav provádění* Úmluvy o zákazu protipěchotních min zatím *bylo zničeno* na 42 mil. min, celkem 83 státy, které dokončily likvidaci jejich zásob. Zbývá zničit 15 mil. min 6–8 státy. Bělorusku, Řecku a Turecku se nepodařilo k 1. březnu 2008 zlikvidovat jejich zásoby. Úmluva však neumožňuje prodloužení lhůty 4 let. Odhaduje se však na 160 mil. min, které mají v zásobách nesmluvní státy (zejména Čína, Rusko, USA, Pákistán, Indie)⁵⁴.

Složitější je situace pokud jde o odstraňování min v zaminovaných oblastech. 15 států požádalo o prodloužení lhůty pro likvidaci min v zaminovaných oblastech o 1–10 let (Bosna a Hercegovina, Čad, Chorvatsko, Dánsko, Ekvádor, Jordánsko, Mosambik, Nikaragua, Peru, Senegal, Thajsko, Venezuela, Jemen, Velká Británie,

⁵⁴ Srov. Lachowski, Z., Post, S. Conventional Arms Control. SIPRI Yearbook 2009, s. 440–442.

Zimbabwe). 9. schůzka smluvních stran v listopadu 2008 souhlasila s prodloužením lhůty.⁵⁵

Jako důvody pro nenaplnění závazku pro odstranění min uvádějí státy a) nedostatek finančních zdrojů, b) nedostatek vycvičeného personálu a vybavení, c) environmentální, logistické a technické problémy, d) nedostatečné údaje, které zabraňují některým státům v úspěšném splnění jejich závazků, e) některé státy svalují vinu na špatné vzta- hy se sousedy nebo na nepřátelství povstaleckých skupin uvnitř jejich hranic.⁵⁶

Je pravděpodobné, že i do budoucna bude ještě po určitou dobu docházet k tra- gickým střetům zejména civilního obyvatelstva s *umístěnými protipěchotními minami*, i když již nové miny nebudou vyráběny a nynější zásoby budou postupně likvidovány. Tato situace bude trvat do té doby než dojde k úplnému odstranění a likvidaci umístě- ných min.

Ve Studii Mezinárodního výboru červeného kříže byla zkoumána také otázka *oby- čejové povahy zákazu protipěchotních min*. Bylo konstatováno, že přes řadu ratifikací Úmluvy je stále několik států, které nejsou stranou Úmluvy (viz výše). Dále je ve Stu- dii konstatováno, že přibližně tucet států, které *nejsou smluvní stranou* Úmluvy *použily* protipěchotní miny v současných konfliktech. Tato praxe vede k závěru, že v sou- časnosti *není* zákaz použití protipěchotních min *obyčejovým mezinárodním právem*.⁵⁷

ZÁVĚR

Význam smíšených instrumentů, spočívá v tom, že kombinují prvky od- zbrojení a mezinárodního humanitárního práva. Je zřejmé, že pouze úplný zákaz ně- kterých zbraní může zajistit, že nebudou v praxi použity. Smíšené instrumenty však i zakazují použití zbraní. Na rozdíl od typických odzbrojovacích smluv nebo smluv o omezení zbrojení počítají v souvislosti s možným použitím nebo následky i s pří- padnou pomocí. Smíšené instrumenty ukládají státům odstranit nejen skladované, ale i rozmístěné a ponechané zbraně na místě. Všechny by měly být odstraněny a násled- ně zlikvidovány. Význam smíšených instrumentů spočívá i v tom, že obsahují i určitá ustanovení o kontrole, někdy mohou být základem pro velmi přísnou kontrolu (Úmlu- va o zákazu chemických zbraní), někdy se nejedná o tak podrobnou kontrolu (Úmlu- va o zákazu protipěchotních min). Smlouvy výslovně či převážně humanitárního cha- rakteru však ustanovení o kontrole neobsahují.

⁵⁵ Ibid., s. 441.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Srov. Henckaerts, J. M., Doswald-Beck, L. Customary International Humanitarian Law. Volume I. Cam- bridge: Cambridge University Press, 2005, s. 282.

MIXED INSTRUMENTS AND THE PROHIBITION OF SOME WEAPONS IN ARMED CONFLICTS

Summary

Mixed instruments combine the elements of disarmament law and humanitarian law. The concept of disarmament embraces a partial or complete reduction and elimination of weapons and armed forces. Disarmament defined in the broad sense includes a range of measures which do not lead to the act of giving up weapons in itself, but facilitate their reduction or modification, restrict proliferation of weapons, their tests, etc. In principle, disarmament is based on political aspects.

On the other hand the aim of humanitarian law in the broad sense is the protection of victims of armed conflicts, prohibition of specific methods and means of warfare, etc. There are several international treaties which include disarmament and humanitarian aspects – The Chemical Weapons Convention of 1993, The Anti-Personnel Mines Convention of 1997, The Convention on Cluster Munitions of 2008. Some elements of both areas of international law are included in The Biological Weapons Convention of 1972 (disarmament convention) and The Certain Conventional Weapons Convention of 1980 (humanitarian law convention). As for the prohibition of weapons, the most efficient way would be to impose an unconditional ban. For example, only a complete ban on anti-personnel mines would substantially prevent their indiscriminate effects and profound destructive impacts on civilian population.

Key words: mixed instruments, disarmament, humanitarian law, complete ban, anti-personnel mines, chemical weapons